

П.С. Гаджієва,
студ. III курсу, спеціальність “Право”,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Науковий керівник: д.ю.н, професор кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики О.А. Чуваков

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ЖУРНАЛІСТІВ ВІД ПОГРОЗ АБО НАСИЛЬСТВА

Як у будь-якій демократичній державі в Україні відповідно до ст. 34 Конституції, кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір [1]. Зазначена норма, зокрема, є основою вільного здійснення професійної діяльності журналістів. Останні відіграють важливу роль в освітленні усіх цікавих та актуальних подій у будь-яких сферах суспільства: політичної, економічної, художньої та ін. Вони безперечно є джерелом надання інформації та мають великий вплив на формування суспільного погляду на різні явища, що відбуваються у світі, тому, на жаль, у багатьох випадках журналісти піддаються негативному впливу, зокрема насильству або погрозам, що заважає їм у вільному здійсненні своєї професійної діяльності.

Зважаючи на це, 14 травня 2015 р. відповідним Законом [2] було внесено доповнення до Кримінального кодексу України (ст. 347-1, 348-1, 349-1), а також ст. 345-1 “Погроза або насильство щодо журналіста”, що відповідно є посиленням охорони їх прав, забезпеченням захисту від втручання у роботу та здійснення морального або фізичного тиску на їх близьких родичів. Так, у примітці до ст. 345-1 КК України міститься поняття професійної діяльності журналіста, під якою у статтях 171, 345-1, 347-1, 348-1 КК України слід розуміти систематичну діяльність особи, пов’язану із збиранням, одержанням, створенням, поширенням, зберіганням або іншим використанням інформації з метою її поширення на невизначене коло осіб через друковані засоби масової інформації, телерадіоорганізації, інформаційні агентства, мережу Інтернет. Статус журналіста або його належність до засобу масової інформації

підтверджується редакційним або службовим посвідченням чи іншим документом, виданим засобом масової інформації, його редакцією або професійною чи творчою спілкою журналістів [3].

На жаль, попри позитивний аспект доповнення КК України зазначеними статтями, виникає чимало проблем та запитань, які на сьогодні не мають єдиного вирішення, що призводить до виникнення спірних ситуацій на практиці.

По-перше, у випадку погрози або насильства щодо журналіста безпосереднім об'єктом виступає їх законна професійна діяльність, а вже додатковим об'єктом є здоров'я зазначених у диспозиції ст. 345-1 осіб, а саме журналіста або його близьких родичів. У зазначеному випадку важливу роль відіграє встановлення відповідного взаємозв'язку, що причиною вчинення злочину є саме їх професійна журналістська діяльність, а ні особа журналіста окремо. На етапі попередньої кваліфікації злочину не встановлення факту негативного ставлення злочинця до діяльності журналіста може призвести до обрання помилкового складу злочину.

Подібна ситуація може мати місце, якщо, наприклад, особа, яка вчинила злочин щодо журналіста, переслідувала іншу мету, проте пов'язану з його професійною діяльністю (зокрема, із почуття помсти за викривальні публікації журналістом, висвітлення ним корупційних скандалів); у такому разі необхідна кваліфікація за складами злочинів КК України, залежно, наприклад, від тяжкості завдання шкоди здоров'ю потерпілого з обтяжуючою обставиною – у зв'язку з виконанням потерпілим службового або громадського обов'язку. Наведена обтяжуюча обставина передбачена п. 4 ч. 1 ст. 67 КК України [4, с. 48]. У зазначеному випадку виникає проблема співвідношення журналістів та осіб, що виконують громадський обов'язок, а саме не зрозумілим залишається питання межі переходу від одного статусу до іншого. Проблема існує у зв'язку з відсутністю у кримінальному законодавстві чіткого відмежування цих понять.

По-друге, незважаючи на окреме виділення поняття професійної діяльності журналіста у примітці до ст. 345-1 КК України, невірним є питання чіткого виокремлення осіб, чия діяльність може вважатися журналістською, а чия ні. Зазначена проблема найчастіше торкається журналістів у мережі Інтернет. На думку Буряк К.М., інформаційно-технічна природа Інтернет-сайтів дає підстави віднести їх скоріше до засобів подачі інформації, ніж прирівняти їх, і відповідно діяльність щодо збору інформації для більшості з них, до правового поля професійної діяльності журналістів. Виключенням, на

її думку, є Інтернет-сайти вже зареєстрованих ЗМІ (таких як телеканалів, газет, журналів тощо) [4, с. 40]. Але треба погодитися з думкою Коваленко В.В., що блогери, фото- відеокореспонденти, інші особи, чия діяльність підпадає під ознаки професійної журналістської діяльності, але які не мають офіційного статусу журналіста чи документів, що підтверджують їх належність до ЗМІ, мають схожу з професійними журналістами віктимологічну характеристику, та здійснюють аналогічний вплив на механізм формування умислу майбутнього злочинця [5, с. 222].

Таким чином, можна зробити висновок, що у чинному законодавстві нез'ясованим залишається питання віднесення журналістів до осіб, що виконують громадський обов'язок, тому виникає плутанина при кваліфікації злочинів у зазначених випадках. Також більш детального законодавчого регулювання потребує поняття професійної діяльності журналіста, що викликано потребою включення більш розширеного кола осіб до числа журналістів, які потребують захисту, у відповідності сучасним вимогам розвитку ЗМІ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення гарантій законної професійної діяльності журналістів : Закон України від 14 трав. 2015 р. № 421-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 29. Ст. 264.
3. Кримінальний кодекс України від 5.04.2001 р. № 2341-III. *Офіційний вісник України*. 2001. № 21. Ст. 920.
4. Злочини проти професійної діяльності журналістів в Україні: кримінально-правове та кримінологічне дослідження: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Держ. фіск. служба України, Ун-т держ. фіск. служби України. Ірпінь, 2018. 245 с.
5. Коваленко А.В. Професійна діяльність журналіста як елемент віктимологічної характеристики потерпілого від злочинів проти журналістів. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2015. Вип. 4. С. 216-225.